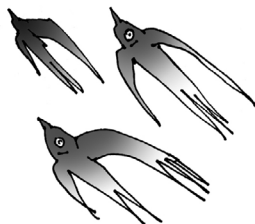

PROLJEĆE U ZNAKU LASTAVICA

Helena Car, Zagreb

Lastavica pokućarka (lat. *Hirundo rustica*), u narodu nazivana lsamo lastavica, vrsta je ptice selice iz porodice lastavica, red vrapčarki. Obitava u Europi, Sjevernoj i Južnoj Americi, Aziji i Africi. Postoji nekoliko podvrsta koje se međusobno razlikuju u detaljima u boji perja, a s obzirom na geografski položaj možemo ih podijeliti na sjevernoameričku podvrstu *H. r. erythrogaster*, bliskoistočnu podvrstu *H. r. transitiva*, egipatsku podvrstu *H. r. savignii*, azijske podvrste *H. r. gutturalis*, *H. r. mandschurica*, *H. r. saturata* i *H. r. tytleri* te europsku podvrstu *H. r. rustica*. Kod nas obitava europska podvrsta *H. r. rustica* koja se pari u Europi i zapadnoj Aziji (najsjevernije u Arktičkom krugu), a tijekom zime migrira u Afriku.

Pojavljivanje lastavica u narodu je odavno smatrano znakom dolaska proljeća. K nama one stižu krajem ožujka i početkom travnja, prešavši 10 000 km sa svojih zimovališta u južnoj Africi. Proljetno putovanje traje oko 4 tjedna, a obično prvi stižu mužjaci. Početkom rujna lastavice se pripremaju za jesensku seobu. Tada ih možemo lako uočiti kako se okupljaju na telefonskim žicama. Većina odlazi tijekom rujna, a prvi odlaze mladi iz prvih legla te godine. Put u Afriku traje oko šest tjedana. Pri tome putuju danju, a noću se odmaraju u velikim jatima u trščacima. Obično imaju omiljena mjesta na kojima redovito zastaju.

Lastavica pokućarka prepoznatljiva je po svom brzom i okretnom letu te po rašljastom repu s dugim rubnim perima. Mala je to ptica pjevica veličine do 19 cm, težine do 25 g i raspona krila oko 30-ak cm, s crnim leđima plavkastog odsjaja, crvenkastim grlom i čelom te bijelim trbuhom. Mužjaci i ženke sličnog su izgleda i mogu doživjeti do 5 godina starosti. Mlade lastavice možemo prepoznati po tome što su nešto manje i imaju kraći rep od odraslih.

Obitava u naseljima, češće na selu nego u gradovima. Gradi otvoreno gnijezdo načinjeno od blata i sline s umiješanim vlatima trave, obično zalijepljeno na zid ili gredu u unutrašnjosti zgrada (na gredama, u udubinama štala i sjenika) ili pod mostovima. Lastavica pokućarka godišnje ima dva legla s po 3 do 7 jaja. Jaja su duljine od 1.6 do 2.1 cm i širine od 1.2 do 1.5 cm. U 70 do 90 % slučajeva par će uspješno podići 1 do 2 ptića.

Pjesma joj je brzo cvrkutanje s naglim, ubačenim graktavim zvukovima. Hrana se kukcima koje lovi u letu 7 do 8 m iznad površine nad kojom leti, a pije tijekom niskog leta nad vodom. Kukci, osobito komarci, čine 99.8 % njezine prehrane, što je i jedan od razloga zašto su nam lastavice posebno drage. Jedna lastavica može pojesti 60 kukaca na sat ili nevjerojatnih 850 dnevno. Tako lastavice kontroliraju veličinu populacije kukaca. Brzina leta pri tome im je od 11 do 20 m/s, a brzina mahanja krilima od 5 do 8 puta u sekundi.

Lastavice pokućarke često bivaju zamijenjene za neku od ptica iz porodice lastavica. Najčešća pogreška jest zamjena lastavice pokućarke i piljka (lat. *Delichon*

urbicum) koja se događa u gradovima. Naime, piljak ima crno obojenu gornju stranu tijela i donju bijelo obojenu, te rašljasti rep koji je izvor zablude. Iako su vrlo sličnog izgleda, razlike u izgledu postoje. Osim toga, piljci se puno češće gnijezde u gradovima, a lastavice ćemo češće naći u selima. I gnijezda im se razlikuju. Lastavice pokućarke grade otvorena gnijezda, a gnijezdo piljka građeno je tako da je otvorena strana priljubljena uz zid, a ulaz u gnijezdo čini mali otvor na vrhu.

Na strmim obalama naših većih rijeka gnijezdi se bregunica (lat. *Riparia riparia*), jedna od najmanjih predstavnica obitelji lastavica. Od lastavice pokućarke razlikuje se po tome što je s gornje strane tijela smeđe, a odozdo bijele boje sa smeđom prugom preko prsiju te rašljastim repom. U primorju živi Daurska lastavica (lat. *Cecropis daurica*). Ona je veličinom i oblikom vrlo nalik lastavici pokućarki, ali je s donje strane potpuno kremasto bijela, dok s gornje strane preko vrata i trtice ima prugu crvenkaste boje.

Često ljudi zamjenjuju lastavicu pokućarku i crnu čiopu (lat. *Apus Apus*). Iako su vrlo slične lastavicama, čiope (*Apodidae*) nisu u srodstvu s lastavicama. Svrstane su u odvojeni red Apodiformes koji dijele s kolibrićima. Za razliku od lastavica, čiope su uočljivo veće, imaju dulja i uža krila srpastog oblika te manje izraženo rašljast rep. Lakše ih je raspoznati kada su u letu budući da, za razliku od lastavice, u letu ne savijaju krila.

Na temelju pročitano g teksta riješite zadatke:

- Usporedite prosječnu kokoš čija je masa 1.5 do 5 kg s lastavicom pokućarkom tako da izračunate:
 - Koliko je puta jaje kokoši, čija srednja masa iznosi 58 g, teže od jajeta lastavice prosječne mase 1.9 g? Rješenje izrazite kao cijeli broj.
 - Kakav je odnos omjera mase tijela i mase jajeta kokoši, odnosno lastavice?
- U 100 g jajeta nalazimo 9 g masti i 12.6 g proteina. Dnevna potreba odrasle osobe mase 70 kg iznosi 60 g masti i 56 g proteina. Izračunajte koliki je postotak pokrivenih dnevnih potreba za mastima i proteinima ako osoba pojede jedno kuhano kokošje jaje (prosječna masa 58 g) dnevno.
- Za dobro fizičko i mentalno zdravlje bitan je vitamin D. U 100 g jajeta nalazimo 3.2 µg vitamina D. Koliko je kokošjih jaja (prosječna masa 58 g) potrebno pojesti da bismo zadovoljili dnevnu potrebu za vitaminom D koja iznosi 5 µg. Izrazite rezultate u obliku cijelog broja.
- Za koliko je jedinki u Republici Hrvatskoj populacija insekata godišnje manja isključivo zahvaljujući lastavicama? Pretpostavimo da kod nas obitavaju u periodu od početka travnja do 1. rujna.
- Izračunajte kojom brzinom lete lastavice na svom putu od 10 000 km prilikom povratka iz Afrike ako za noćni odmor lastavica uračunamo 12 sati dnevno. Izrazite brzinu u m/s.

Rješenja zadataka provjerite na stranici 215.

